

У трагању за историјом

Гордана Стокић Симончић
Универзитет у Београду
Филолошки факултет
— Катедра за библиотекарство и информатику
gordana.stokic@yahoo.com

Користећи наслов књиге Џона Тоша¹, без претензија да себе сматрам знацем његовог реда, полажем, ипак, право да као делатник на пољу историје књиге и библиотека, проговорим о очљивим тенденцијама везаним за историју библиотекарства код Срба.

Предајући већ годинама *Историју књиге и библиотеке* на Катедри за библиотекарство и информатику Филолошког факултета у Београду, могу са приличном сигурношћу да тврдим да историја није међу омиљеним дисциплинама српске младежи, нити је, долазећи на студије, знају довољно. Чини се да смо им ми који памтимо више, истраумирани *савременом историјом*, пренели, ако не нашу конфузију у погледу на историјске догађаје од Другог светског рата наовамо, а оно идеју о узалудности једне области знања коју, ионако, уобличавају — победници. С друге стране, јаке тенденције глобализације имају и онај аспект деловања који бављење историјом готово изједначава са национализмом... Није, дакле, чудо што чак и када знају фактографију, не знају контекст — нити су спремни да се њиме много баве.

Другачије стоје ствари са хетерогеном и разним интересима подељеном категоријом библиотекара. Најпре, историјом књиге и библиотека бави се мали број њих. Али, док историја српске књиге има сјајно истраживачко упориште међу историчарима књижевности, лингвистима, па и културолозима, историја библиотека не налази се у тако лагодној позицији. Изван библиотекарске струке њоме се мало ко бави, а у оквиру ње само малобројни имају релевантна знања о историјском методу и техникама истраживања. Најзад, најмање је оних истраживача и оних истраживања који омогућавају да се историја домаћих библиотека сагледа у контексту друштвене и културне историје Срба, с једне стране, и глобалне историје библиотека, с друге. Уз један број монографија које прате хронолошки развој појединих српских библиотека, данас располажемо и низом биографија знаменитих појединаца, али не знамо, на пример, колико је јавних библиотека радило у Србији између два светска рата; недоследност у тумачењу односа читалишта и јавних библиотека чини године оснивања

појединих јавних библиотека у најмању руку проблематичним; немамо јасну представу о укупним дометима српског библиотекарства после Другог рата; о професионалном удружењу знамо мало, сем да постоји преко 60 година; немамо лексикон знаменитих библиотекара; не трудимо се да оповргнемо страшне оптужбе које нас терете да смо народ који се вандалски односио према туђој књизи и библиотекама.

Историја библиотека открива да се оне формирају на оном нивоу економског развоја друштва који омогућава *издржавање* библиотеке, а да посебну погодност за њихов развој чине економска и политичка стабилност заједнице. Надаље, библиотеке су увек и свугде одраз владајућих друштвених вредности, огледало демократичности односа, нарочито у односу на образовање и информисање грађана. Другим речима, оне су такве какав је однос одређене заједнице према знању и, још прецизније, према одређеним нивоима и врстама знања.² У том смислу, не постоји подела на капиталистичко и социјалистичко библиотекарство, као што не постоји ни црно-бела слика било ког од ова два система. Успешни и мање успешни библиотечко-информациони системи разликују се по проценту учешћа библиотека у научном, образовном, економском и културном животу заједнице, а за ту меру одговорни су држава (која креира и реализује одређену културну политику), локалне управе (или матичне институције библиотека) и — библиотекари (професионалци и руководства).

Пишући пре неколико деценија своју *Структуру научних револуција*, Томас Кун није имао у виду библиотекарство као област знања, није помињао историју библиотека, нити се, наравно, бавио српским приликама. Разматрајући развој науке уопште, библиотекарима је, ипак, као делатницима на једном пољу које у одређеном виду гаји претензије на научност, послао сјајан путоказ за даље деловање: „(...) ту ништа не зависи од дефиниције науке (...) нити су питања попут: *Због чега моја област не успева да се креће напред на начин како то, рецимо, чини физика?* погодна за споразум о дефиницији (...).

¹ Џон Тош, *У трагању за историјом* (Београд: Clío, 2008).

² Gordana Stokić, *Ka filozofiji bibliotekarstva: Džesi Šir u teoriji i praksi bibliotekarstva 20. veka* (Pančevo: Mali Nemo, 2002).

Стокић Симончић Г. „У трагању за историјом“, 1 – 2

Та питања ће престати да буду извор бриге не онда када се дефиниција нађе већ када групе, које сада сумњају у сопствени статус, дођу до сагласности о својим прошлим и садашњим достигнућима³.

Моје уверење да истражена, систематизована и синтетизована историја библиотека јесте један од темељних стубова за промену како позиције библиотека у Србији, тако и за промену односа према знању, образовању и информисању грађана, надахнуто је Куновим ставом према којем се будућност гради тек на основу јасне слике о ономе шта смо урадили, шта сада радимо и колике су нам за то компетенције. Доћи до те слике није лако, поготово зато што научни подмладак у нашој области споро стасави, а сама се професија амбивалентно понаша према систему формалног образовања и научног истраживања. Но, човекова потреба да разуме прошлост, да прати развој појава, да истражује непознато и да га отима од заборава, снажнија је од тренутне политичке (не)подобности историје или актуелних тешкоћа домаћег библиотекарства да се конституише као професија или као научна дисциплина. Поздрављајући појаву или скоро објављивање неколико историјских студија које на нови начин осветљавају развој библиотека код Срба, у теми овог броја ЧИТАЛИШТА указујемо, између осталог, на богатство и разнородност могућих предмета истраживања.

³ Tomas Kun, *Struktura naučnih revolucija* (Beograd: Nolit, 1974), 222-223.